

შეჯიბრებითი თუ ინკვიზიციური პროცესი: ოპტიმალური სტრუქტურების ძიებაში*

პროფესორი, სამართლის დოქ., საპატიო დოქ. მულტ. ალბინ ეზერი M.C.J.-ნიუ-იორკი,
(ფრაიბურგის მაქს პლანკის ინტერნაციონალური და საერთაშორისო სამართლის
ინსტიტუტის ემირიტუს-დირექტორი)

I. წინათქმა

საქართველოში, სხვა მრავალი ქვეყნის მსგავსად, მიმდინარეობს დისკუსია სისხლის სამართლის პროცესის სტრუქტურის შესახებ, რაშიც ჩემს წვლილს სიამოვნებით შევიტან. ამისათვის მსურს ერთმანეთს შევადარო დღეისათვის უმნიშვნელოვანესი ძირითადი მოდელები მათი უპირატესობების და ნაკლოვანებების გათვალისწინებით: კერძოდ, ერთი მხრივ, პროცესის ინკვიზიციური მოდელი, რომელიც კონტინენტალური ევროპისათვისაა დამახასიათებელი და წინანდელ ქართულ სისხლის სამართლის პროცესს ედო საფუძვლად და მეორე მხრივ, ადვერსარული სისხლის სამართლის პრო-

ცესის მოდელი, რომელიც თავდაპირველად უპირველესად ანგლო-ამერიკული სამართლის სივრცეში გვხვდებოდა, ამ ბოლო დროს კი სხვა ქვეყნებშიც, კერძოდ საქართველოში, იქნა შემოღებული. ამ შედარებისათვის გამოვიყენებ არა მხოლოდ უკვე არსებულ თეორიულ ნაშრომებს, არამედ უპირატესად შემოძლია ის გამოცდილება გაგიზიაროთ, რომლის მიღება მე შეეძელი როგორც მოსამართლემ გერმანიის ერთ სააპელაციო სასამართლოსა და ასევე მოგვიანებით, ყოფილი იუგოსლავიის საერთაშორისო ტრიბუნალში, ჰააგაში.

1. სისხლის სამართლის პროცესის ძირითადი ტიპები

თუ გადავხედავთ მსოფლიოს, ნებისმიერი ქვეყნის სისხლის სამართლის პროცესს თავისებურებანი ახასიათებს, რომლითაც იგი სხვა ქვეყნების სისხლის სამართლის პროცესისაგან განსხვავდება. ასე რომ, ზუსტად რომ ვთქვათ, სავარაუდოდ, შესაძლოა, არც არსებობდეს ორი სრულად იდენტური ეროვნული თუ საერთაშორისო სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა. მიუხედავად ამისა, უნდა აღინიშნოს, რომ ცალკეული ეროვნული სისხლის სამართლის პროცესი ზოგადად ზემოხსენებულ ადვერსარულ ან ინკვიზიციურ ძირითად მოდელს შეესაბამება. მიუხედავად იმისა, რომ პროცესის ეს მოდელები თავიანთი წმინდა ფორმით თითქმის არ გვხვდება, რადგან მრავალი გარდამავალი და შერეული ფორმა არსებობს და ამ ბოლო დროს შესაძლოა მათ დაემატოს ასევე განსაზღვრული შეთანხმებითი ელემენტები, როგორცაა საპროცესო შეთანხმება, თავდაპირველად ამ ორივე მოდელის მნიშვნელოვანი ნიშნებისათვის თვალის გადავლება საჭირო.

* წინამდებარე ტექსტი წარმოადგენს მოხსენებას, რომელიც 2019 წლის 18 ივლისს ნავიკითხე თბილისში, საქართველოს უზენაეს სასამართლოში. ეს მოხსენება ძირითადად ეყრდნობა შემდეგ ნაშრომებს: *Albin Eser, The „Adversarial“ Procedure: A Model Superior to Other Trial Systems in International Criminal Justice?*, in: Thomas Krüssmann (ed.), *ICTY: Towards a Fair Trial*, Wien 2008, S. 207-227, abrufbar via: www.freidok.uni-freiburg.de/data/6317; *Albin Eser, Reflexionen zur Prozesssystem und Verfahrensrecht internationaler Strafgerichtsbarkeit*, in: Ulrich Sieber u.a. (Hrsg.), *Strafrecht und Wirtschaftsrecht. Festschrift für Klaus Tiedemann*, München 2008, S. 1453-1472, abrufbar via: www.freidok.uni-freiburg.de/data/6275; *Albin Eser, Adversatorische und inquisitorische Verfahrensmodelle: Ein kritischer Vergleich mit Strukturalternativen*, in: Friedrich-Christian Schroeder/Manuchehr Kudratov (Hrsg.), *Die strafprozessuale Hauptverhandlung zwischen inquisitorischem und adversatorischem Modell. Eine rechtsvergleichende Analyse am Beispiel des deutschen und des zentralasiatischen Strafprozessrechts*, Frankfurt/Main 2014, S. 11-29; abrufbar via: www.freidok.uni-freiburg.de/data/9734.

სტატია ქართულად თარგმნა ჟურნალის სარედაქციო კოლეგიის წევრმა, ასოცირებულმა პროფესორმა სამართლის დოქტორმა ქეთევან მჭედლიშვილი-ჰედრიხმა.

ა) ადვერსარული პროცესის მოდელი

ადვერსარული პროცესი ჩამოყალიბებულია როგორც მხარეების პროცესი. პროცესის ამ ტიპისათვის დამახასიათებელია კომპეტენცია, ან სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ორი (მნიშვნელოვანი) მხარის, კერძოდ, ბრალდების და დაცვის პასუხისმგებლობა. მათ უნდა გამოიძიონ თითოეული მნიშვნელოვანი ფაქტი, მოიკვლიონ ამ ფაქტების მტკიცებისათვის საჭირო მტკიცებულებები და ბოლოს, ისინი სასამართლოს წარუდგინონ. ამგვარად, საქმის გარემოების გამოძიება მხარეების საქმეა. ფაქტობრივი გარემოებების წარმოდგენისათვის მტკიცებულებების ჩათვლით, რომლის საფუძველზეც სასამართლო გადაწყვეტილებას გამოიტანს, ისინი არიან პასუხისმგებელნი.

პროცესის ამ მოდელის ადვერსარული, ანუ შეჯიბრებითობის ხასიათი უპირველესად საქმის არსებითი განხილვის დროს, სასამართლო გამოძიებისას ჩანს. როგორც ბრალდების, ასევე დაცვის მხარე თავის მტკიცებულებას ასახელებს. მხარეები მონშეთა დაკითხვისას თავდაპირველად თავის დასახელებულ მონშეს დაკითხავენ, ამის შემდეგ კი მონშე მის მიერ გაკეთებული განცხადების სანდოობის შესაფასებლად ჯვარედინად დაიკითხება.

მონშის სანდოობის და მისი განცხადების დამაჯერებლობის შეფასება სასამართლოს ამოცანას წარმოადგენს. ადვერსარული პროცესის სტრუქტურის განმსაზღვრელი ელემენტებისათვის მნიშვნელობა არა აქვს იმას, ბრალის საკითხის გადაწყვეტა პროფესიონალ მოსამართლეს აქვს მინდობილი, არაპროფესიონალ ნაფიც მსაჯულებს (ჟიური), თუ მათ კომბინაციას. როგორც წესი, საქმის არსებითი განხილვისას გადაწყვეტილების მიღების კომპეტენციის მქონე სასამართლო მხარეების მიერ საქმის სასამართლოში განხილვამდე მოპოვებულ პროცესის მასალას ნაკლებად ან საერთოდ არ იცნობს.

ბ) ინკვიზიციური პროცესის მოდელი

პროცესის ინკვიზიციურ მოდელში საქმის არსებითი განხილვისას მისაღები გადაწყვეტილებისათვის არსებით მტკიცებულებათა მოპოვება და მათი გამოკვლევა სასამართლოს ამოცანაა. სასამართლომ ეს მნიშვნელოვანი ფაქტობრივი მასალა *ex officio*, ანუ დამოუკიდებლად, პროცესის მონაწილეთა შესაბამისი მტკიცებულებითი ინიციატივით შებოჭვის ანდა მათ მიერ საქმის გარემოების დად-

გენისას შეზღუდვის გარეშე უნდა გამოიკვლიოს. სასამართლო ვალდებულია ასევე დაასახელოს და წარმოადგინოს შესაბამისი საჭირო მტკიცებულებები (მონშის ჩვენება, წერილობითი მტკიცებულება ანდა შემთხვევის ადგილის დათვალიერება) და გამოიკვლიოს ისინი ამ მტკიცებულებათა შესახებ არსებული მოქმედი რეგულაციების შესაბამისად. *Ex officio* განსახორციელებელი და სასამართლოს ვალდებულებად ჩამოყალიბებული საქმის გარემოების გამოკვლევა ზემოქმედებას ახდენს საქმის არსებითი განხილვისას სასამართლო გამოძიების ხასიათზე.

ინკვიზიციური პროცესი არ იცნობს ფორმალურ განსხვავებას ბრალდების და დაცვის მხარის მონშეებს შორის. შესაბამისად არ არსებობს მხარეების მიხედვით გაყოფილი გამოძიება (როგორცაა „ბრალდების საქმე“ და „დაცვის საქმე“). სასამართლო მტკიცებულებებს პრიორიტეტულად და დამოუკიდებლად იკვლევს; კონკრეტულად ეს იმას ნიშნავს, რომ სასამართლო ჯერ მონშეებს დაკითხავს. პროცესის დანარჩენ მონაწილეებს მხოლოდ დამატებითი კითხვების დასმის შესაძლებლობა რჩებათ. პროცესი ამგვარად მიმდინარეობს და მასთან დაკავშირებული როლების განაწილება ძალაშია დამოუკიდებლად იმისა, გადაწყვეტილების მიმღები სასამართლო მხოლოდ პროფესიონალი მოსამართლეებისაგან შედგება თუ ბრალის საკითხს არაპროფესიონალთა ჯგუფი წყვეტს (მაგალითად, ნაფიცი მსაჯულები ავსტრიაში) და პროფესიონალი მოსამართლეები კი მხოლოდ მტკიცებულებებს იკვლევენ.

2. კრიტიკული შედარება

როგორც უკვე იყო აღნიშნული, დღეისათვის რეალურად სისხლის სამართლის პროცესის ეს ორი მოდელი თავის წმინდა ფორმაში არ ვლინდება; პირიქით, ხშირად მოიძებნება სამართლებრივი ფორმები, რომლებიც ამორჩეული საწყისი ტიპის იდეალს არ შეესაბამება და პრაქტიკულად კონკურენტი პროცესუალური მოდელიდანაა გადმოღებული. მიუხედავად ამისა, კრიტიკული შედარებისათვის უნდა განვსაზღვროთ, თუ რომელი მაქსიმალური მნიშვნელოვანი ერთი ან მეორე მოდელისათვის.

- ერთი მხრივ, ინკვიზიციური მოდელისათვის დამახასიათებელია ის, რომ ბრალდებულის-

ვის ინკრინინირებული ქმედების შესახებ მატერიალური სისხლის სამართლის შესაბამისი სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღება სასამართლოს ვალდებულებაა. ამგვარად, როგორც გადაწყვეტილების მისაღებად მნიშვნელოვანი საპროცესო მასალის წარმოდგენის, ასევე ბრალის და სასჯელის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების ვალდებულება, ყოველგვარი გამონაკლისის გარეშე, სასამართლოს ეკისრება.

- ამის საწინააღმდეგოდ, პროცესის ადვერსარულ მოდელში პასუხისმგებლობა საქმის მასალების წარმოდგენის და მასზე გადაწყვეტილების მიღებასთან დაკავშირებით გაყოფილია: მაშინ, როდესაც პროცესში მტკიცებულების წარმოდგენისათვის მხარეები არიან პასუხისმგებელი, სასამართლოს ისლა დარჩენია, გადაწყვეტილება მართოდენ ამ მტკიცებულებათა მიხედვით მიიღოს იმ ძირითადი ფაქტობრივი მასალის მოპოვებაზე მნიშვნელოვანი ზემოქმედების მოხდენის გარეშე, რომელსაც ეს ვერდიქტი ეფუძნება.

რა თქმა უნდა, პროცესის ამ მოდელთა კრიტიკული შედარება დროის უქონლობის გამო მხოლოდ მეტად შერჩევითაა შესაძლებელი; ამიტომაც მათი უპირატესობანი და უარყოფითი მხარეები მინდა მხოლოდ სამ ძირითად გამომწვევტ ამოსავალ წერტილზე, კერძოდ, პროცესის მონაწილეთა როლზე (1), პროცესის ეფექტურობაზე (2) და ასევე ჭეშმარიტების დადგენის ხასიათსა და მოცულობაზე (3) დაყრდნობით ვაჩვენო.

ა) პროცესის მონაწილეთა როლი

- რაც შეეხება თავდაპირველად *მოსამართლის* როლს, მართალია, ერთი მხრივ იგულისხმება, რომ აკუზაციის (ბრალდების) პრინციპიდან გამომდინარე, ის სისხლის სამართლის დევნის ორგანოს მიერ მოპოვებული მტკიცებულებებით და ბრალად წაყენებულ დანაშაულთა შეფასებით უნდა შემოიფარგლოს, მეორე მხრივ, არ არსებობს არავითარი საფუძველი იმისა, რომ მოსამართლე ბრალდების დასაბუთებულობის ძიებისას მხარეების მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულებებით უნდა დაკმაყოფილდეს. ბრალის წაყენება (ინკრინინირებული დანაშაულის და იმ ფაქტების დასახელებით, რომლებიც ბრალდებას უდევს საფუძველად) მართოდენ ბრალმდებლის ლეგიტიმური ფუნქციაა, განაჩენი ამის

შესახებ კი – მოსამართლისათვის მინიჭებული ამოცანა. თუ მხარეს შესაძლებლობა ექნება, შეზღუდოს მოსამართლე განაჩენის გამოტანისას გარკვეული მტკიცებულების დამალვით, ანდა მაგალითად, თუ მონმეთა დაკითხვისას გადაწყვეტილებისათვის მნიშვნელოვანი კითხვა მხარის საწინააღმდეგო ინტერესიდან გამომდინარე არ დაისმება, მაშინ მოსამართლისგან შეუძლებელი მოითხოვება – მხარის მიერ წინასწარ ფაბრიცირებულ საფუძველზე გადაწყვეტილების მიღება. ამითი წმინდა შეჯიბრებითი პროცესისას სასამართლო ე.წ. „იმითირებულ სასამართლოდ“ დეგრადირდება: მას არ შეუძლია შექმნას სრული და მტკიცებულებათა ცალმხრივი დაფარვისაგან თავისუფალი სურათი. გადაწყვეტილება მან მხარეთა მიერ ინსცენირებულ მტკიცებულებათა წარმოდგენაზე და ამგვარად, რეალურად მართოდენ ფაქტების ჰიპოთეტურ კონსტელაციაზე უნდა მიიღოს.

- ადვერსარულ პროცესში *ბრალდებულის* როლი სულაც არაა ისეთი საუკეთესო, როგორც „საკუთარ თავზე პასუხისმგებლობის სერიოზულად აღმქმელი და მრავალი უფლებით აღჭურვილი“ პროცესის მონაწილისაგან იქნებოდა მოსალოდნელი, კერძოდ, არც მაშინ, როდესაც ბრალდებული თავს თავად იცავს და არც მაშინ, როდესაც მას ადვოკატი ემსახურება. ყოველ შემთხვევაში, მაშინ, როდესაც რეფორმირებულ ინკვიზიციურ პროცესში ბრალდებულს უფლება აქვს ერთდროულად თავიც დაიცვას და ურთიერთობაც ჰქონდეს ადვოკატთან, ადვერსარულ ტრადიციაში ჯერ კიდევ უჭირთ ბრალდებულს მინიჭონ როგორც თავდაცვის (თვითინკრინინირების წინააღმდეგ ბრალდებულის დუმილის უფლებაზე დაფუძნებული დამცავი ფარის შენარჩუნებით), ასევე ადვოკატის მიერ დაცვის უფლება. ამიტომაც ბრალდებულმა შეჯიბრებით პროცესში მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება უნდა მიიღოს:

- თუ იგი საკუთარი თავის დაცვას თავად გადაწყვეტს, შეიქმნება არა მხოლოდ იმის საფრთხე, რომ ბრალდებულის გამოსვლა საკუთარ საქმეზე მისივე საწინააღმდეგოდ იქნება გამოყენებული; მან შეიძლება ასევე ბრალმდებელთან მისთვის თეორიულად მინიჭებული “თანასწორობისას” პრაქტიკულად ადვილად წააგოს, თუ მას უკეთესი

თავდაცვისათვის განათლება ანდა საკუთარი გამოძიებისათვის საჭირო სახსრები აკლია, რაც, მაგალითად, როგორც საყოველთაოდაა ცნობილი, ამერიკულ სისხლის სამართლის დევნის პრაქტიკაში იშვიათობა არაა.

- მეორე მხრივ, ბრალდებულის მიერ ადვოკატის აყვანისას, თუ მას დუმილის უფლების დაკარგვა არ სურს, იგი პრაქტიკულად საკუთარი მონაწილეობის და შუამდგომლობის დაყენების უფლებას კარგავს: ძირითადად მას მხოლოდ „პროცესის უბრალო დამკვირვებლის“ როლი რჩება.
- რაც შეეხება დაზარალებულის როლს, რა თქმა უნდა, შეიძლება გვევარაუდა, რომ მისი პოზიცია ბრალმდებლის პოზიციის საპირნონედ სწორედ მხარეთა შეჯიბრებითობის მოდელში გვევლინება, რადგანაც სწორედ დაზარალებული უნდა იყოს ის, ვინც დამნაშავეს, როგორც მხარეს, დაუპირისპირდება.
- თუმცა, ფაქტიურად ადვერსალურ პროცესში საქმე უფრო პირიქითაა: კერძოდ, რადგან დაზარალებულის ინტერესები სრულად ექვემდებარება სახელმწიფოს მიერ დასჯის ინტერესს და ამ ინტერესს საჯარო ბრალმდებელი წარმოადგენს, სისხლის სამართლის პროცესში დაზარალებულისთვის ადგილი აღარ რჩება: მაშინ, როდესაც დაზარალებული იძულებულია, თავისი პრეტენზიებით სამოქალაქო სამართლის პროცესში გადაინაცვლოს, ბრალმდებელი ბრალდებულის ერთადერთ მოწინააღმდეგე მხარედ აღზევდება. მიუხედავად იმისა, რომ დაზარალებულმა, როგორც მის მიმართ ჩადენილი დანაშაულის მოწმემ პროცესში მონაწილეობა უნდა მიიღოს, იგი სუბიექტი კი არა, სისხლის სამართლის პროცესის ინსტრუმენტია.
- ამის საპირისპიროდ, ინკვიზიციურ პროცესში დაზარალებულს, როგორც დამოუკიდებელ სუბიექტს, გაცილებით უფრო უკეთესი ადგილი უკავია: არა მხოლოდ იმიტომ, რომ იგი, როგორც კერძო ბრალმდებელი, პროცესში მონაწილეობის ფართო უფლებებს ფლობს და ამგარად მას სისხლის სამართლის პროცესზე ზემოქმედების მოხდენა შეუძლია; უფრო მეტიც, სისხლის

სამართლის პროცესში სამოქალაქო სარჩელის წარდგენით დაზარალებულს შეიძლება დამატებითი პრეტენზიის დაკმაყოფილების შესაძლებლობაც კი მიეცეს.

ბ) პროცესის ეფექტურობა

რაც შეეხება პროცესის ეფექტურობას სისწრაფისა და სიძვირის გაგებით, უკეთეს შეფასებას, რა თქმა უნდა, ინკვიზიციური მოდელი იმსახურებს. ეს მოდელი ბუნებრივია, უკვე სჯობს მხარეების მიერ მტკიცებულებათა წარმოდგენას იმითი, რომ მოსამართლეს განაჩენის გამოსატანად მნიშვნელოვანი პრობლემების მიზანმიმართული დამუშავება შეუძლია. გარდა ამისა, უნდა აღინიშნოს ადვერსარული პროცესის მართოდენ ორი მნიშვნელოვანი სტრუქტურული პრობლემა:

- ესაა ერთი მხრივ, შეჯიბრებითობის პროცესის დაყოფა „ბრალდების საქმედ“ და „დაცვის საქმედ“, რის მიხედვითაც ბრალმდებელმა თავდაპირველად თავისი ყველა მამხილებელი მტკიცებულება უნდა წარმოადგინოს. რადგან ამ დროს მან ჯერ არ იცის, თავისი მთელი „ბრალდების საქმის“ დასრულების შემდეგ რა გამამართლებელ გარემოებას უნდა ელოდეს დაცვისაგან „დაცვის საქმეში“ და რადგანაც მას დამატებითი მტკიცებულებების წარმოდგენა მხოლოდ განსაკუთრებით მკაცრი წინაპირობების არსებობისას შეეძლება, პროკურორი კარგად მაშინ მოქმედებს, როდესაც იგი გადანყვებილების მისაღებად საჭირო ყველა შესაძლო მნიშვნელოვან მტკიცებულებას თავიდანვე წარმოადგენს.

შედარებისათვის, მაგალითად, გერმანული სისხლის სამართლის პროცესის მომზადების (ინსტრუქტორულ) მაქსიმას (უმალესი პრინციპის) მიხედვით, სასამართლომ „ჭეშმარიტების დასადგენად სასამართლოში საქმის არსებითი განხილვისას მტკიცებულებების გამოკვლევა ex officio გადანყვებილებისათვის მნიშვნელოვან ყველა ფაქტსა და მტკიცებულებაზე უნდა განავრცოს“ (სსსკ § 244 მე-2 აბზ.). ამასთან მან ცალკეული მნიშვნელოვანი პუნქტის დასამტკიცებლად ერთდროულად ყოველი როგორც მამხილებელი, ასევე გამამართლებელი ფაქტები და მტკიცებულებები უნდა წარმოადგინოს, ასე რომ, ამ დროს უკვე შესაძლებელია მტკიცებულებათა ხარვეზების გამოვლენა.

➤ ამის საპირისპიროდ, „ბრალდების საქმედ“ და „დაცვის საქმედ“ პროცესის ადვერსარული გაყოფისას წარმოშობილი ექსპანსიის დინამიკა კიდევ იმითი ძლიერდება, რომ წარმოდგენილი დამამტკიცებელი მასალების მნიშვნელობის სასამართლოსმიერი გადამონმების არარსებობის გამო მხარეებისათვის გაურკვეველია, თუ რა შეიძლება იყოს მოსამართლისათვის გადაწყვეტილების მიღების პროცესში სამართლებრივად მნიშვნელოვანი და შესაბამისად, რისი მტკიცების საჭიროება არსებობს. ამ გაურკვეველობიდან გამომდინარე, მხარეებისათვის კარგი რჩევა იქნება, თუ მათი მტკიცებულებათა პრეზენტაცია რაც შეიძლება ფართოდ იქნება შედგენილი, თუნდაც ეს ზედმეტი იყოს. ამის სანაღმდეგოდ, ინსტრუქტორული (სასამართლო გამოძიების) პროცესისას მოსამართლეს შეუძლია სასამართლო გამოძიება მიზანმიმართულად, დროისა და ხარჯების დაზოგვით, გადაწყვეტილებისათვის მნიშვნელოვანი საკითხების მიმართულებით წარმართოს.

გ) ჭეშმარიტების დადგენა

ერთმანეთისაგან განსხვავებულ ამ სტრუქტურულ ელემენტებს ამას გარდა დომინოს ეფექტი აქვს, რასაც ალბათ ყველაზე დიდი მნიშვნელობაც კი უნდა მიენოჭოს: ჭეშმარიტების დადგენის არათანაბარი გარანტია.

რა თქმა უნდა, სისხლის სამართლის მინიერი მართლმსაჯულების ნებისმიერი სახისათვის თავდაპირველად უნდა დავეთანხმოთ იმ აზრს, რომ ადამიანური შეცდომის და ასევე მონაწილეთა, განსაკუთრებით კი ბრალდებულის ძირითადი უფლებების პატივისცემის გამო, საუბარიც კი არ შეიძლება იყოს „ჭეშმარიტების დადგენაზე ნებისმიერ ფასად“. სხვა მიზეზების გამოც, როგორცაა კერძოდ, პროცესის სამართლიანობის გარანტია, როგორც წესი, „პროცედურული ჭეშმარიტების“ მეტი ვერ დადგინდება. მიუხედავად ამისა, ჭეშმარიტება და სამართლიანობა იმდენად მჭიდროდ უკავშირდებიან ერთმანეთს, რომ განაჩენი მარტოდენ მაშინ უნდა იქნას აღიარებული „სამართლიანად“, როდესაც ის სულ მცირე, სიმართლის საპოვნელად სერიოზული ძალისხმევით დგება. ამდენად, საუბარია ჭეშმარიტების დადგენაზე, როგორც ნამდვილი და სიტყვა-სიტყვითი მნიშვნელობით ჭეშმარიტი სამართლიანობის წინაპირობაზე. მიუხედავად იმისა,

რომ აქ წარმოდგენილ პროცესის ორივე მოდელი შესაძლოა, თავს ამ მიზნის ერთგულად მიიჩნევს, ჩემი პრაქტიკიდან გერმანიასა და საერთაშორისო სისხლის სამართალში მგონია, მაქვს იმის აღნიშვნის შესაძლებლობა, რომ პრაქტიკული აღსრულებისას მნიშვნელოვანი განსხვავებები უგულებელყოფილი არ უნდა იყოს.

- *შეჯიბრებითობით* ერთმანეთს დაპირისპირებული მხარეებისაგან ჭეშმარიტების ყოველმხრივ და ყოვლისმომცველ დადგენას ნაკლებად უნდა ველოდეთ, რადგან მათ უპირველესად „საკუთარი“ საქმის მოგება აინტერესებთ და შესაბამისად, მტკიცებულებათა წარმოდგენისას ცალმხრივად არიან ორიენტირებული. ამასთან, მიღებულია, რომ ერთი მხარე „თავის“ მოწმეებს საკუთარი საქმისათვის მათი ჩვენების მოსალოდნელი მომგებიანობის მიხედვით ამოარჩევს, წინასწარი გასაუბრებისას მოწმეები „მომზადდება“ და ბოლოს, შესაძლო არასასურველი კითხვები არ დაისმება. ამას შეიძლება შედეგად მოჰყვეს ის, რომ უშუალო მოწმე, იმის გამო, რომ ორივე მხარეს შესაძლო არახელსაყრელი ჩვენების შიში აქვს, მოწვეული არ იქნება, ანდა იგი იმგვარად დაიკითხება, რომ მოწინააღმდეგე მხარის მიერ მისი დაკითხვა მტკიცებულებათა წესის ისედაც საკმაოდ რთული ფორმალიზმის გამო შეუძლებელი ხდება. თუ ამას შეჯიბრებითი პროცესის გაბატონებული გაგება, „მხარეების შემთხვევაც“, დაემატება, რომლის წარმატების თუ წარუმატებლობისათვის ცალკეული მხარეა პასუხისმგებელი და არა სასამართლო, თანაბრად სანდო, ყოვლისმომცველი და ობიექტური (მხარეების შეხედულებისაგან დამოუკიდებელი) ჭეშმარიტების დადგენა გაძნელდება.
- რეფორმირებულ ინკვიზიციურ მოდელში შესაძლებელია, რომ ბრალმდებლის და დამცველის დამოკიდებულება ჭეშმარიტების დადგენის მიმართ ადვერსარული კოლეგებისაგან მნიშვნელოვნად განსხვავებული არ იყოს, კერძოდ, მაშინაც კი, როდესაც ეს ორი კონტრაგენტი, კერძოდ, როგორც ეს გერმანულ სამართალშია, დაცვის მხარეც, „მართლმსაჯულების დაცვის ინსტიტუტად“ აღიქმება და პროკურატურას ბრალის გამომრიცხველი ობიექტურობაც ეკისრება, მაგრამ პროცესის ინკვიზიციურ მოდელში არსებობს კორექტურა სასამართლოს მიერ ჭეშმარიტების დადგენის

ოფიციალური ვალდებულების საშუალებით. და მაშინაც კი, როდესაც სასამართლო მხარეებს ჯვარედინ დაკითხვას დაუთმობს, ამითი სასამართლო საკუთარი, მასზე მალა მდგომი სასამართლო გამოძიების ვალდებულებისაგან არ გათავისუფლდება. პირიქით, მან იმგვარად უნდა დასვას კითხვები და იკვლიოს მტკიცებულებათა ხარვეზები, რა თქმა უნდა, გამამართლებელი მიმართულებითაც, რამდენადაც ეს კონსტრუქციურ ჩარჩოებშია შესაძლებელი. ამასთან, სასამართლო არც პროცესის მონაწილეთა მტკიცებულებათა შეზღუდვა და არც მათ მიერ მტკიცებულების შესახებ დაყენებული შუამდგომლობათა შეზღუდვა უფრო მეტიც, საჭიროების შემთხვევაში სასამართლომ *ex officio* სხვა მტკიცებულებებიც უნდა მოიძიოს, რომლებიც არც პროკურატურას მოუთხოვია და არც დაცვის მხარეს. შესაბამისად, მაგალითისათვის, გერმანული სამართლის მიხედვით, სერიოზული პროცესუალური შეცდომა იქნებოდა, თუ სასამართლო მონმის არასრული ირიბი ჩვენებით დაკმაყოფილებოდა და პირდაპირ მონმეს, რომელსაც მხარეებმა შესაძლო არასასურველი პასუხის გამო თავიდან აირიდეს, არ მოინვევდა, ანდა თავის მხრივ, მხარეების მიერ აშკარად თავიდან აცილებულ შეკითხვას თუ არ ჩაეძიებოდა.

3. სტრუქტურული რეფორმები

გასაკვირი არ იქნებოდა, თუ შეჯიბრებითობის ძირითადი მოდელის ზემოთ გამოთქმული კრიტიკა „ინკვიზიციური“ ალტერნატივის თავდადებულ დაცვად იქნებოდა გაგებული. ამგვარი დასკვნის გაკეთება ნაადრევია, რადგან შეჯიბრებითობის განსაზღვრული სტრუქტურების და მათი შედეგების პრობლემატურად აღიარება არ ნიშნავს იმას, რომ მის მაგიერ ყოყმანის გარეშე ინკვიზიციური მოდელი ვალდებულია უფრო შესაფერისი მეჩვენება პროცესის ოპტიმირება ამ ორივე მოდელის მიხედვით. აღნიშნულის დაწვრილებითი გაანალიზებისა და მით უმეტეს, სისხლის სამართლის პროცესის დეტალურად შემუშავების გარეშე, სულ მცირე, სამი ძირითადი სახელმძღვანელო პრინციპი უნდა წამოვიწყოთ.

- ა) **სახელმძღვანელო პრინციპი: ძალაუფლების „აკუზატორულ-ინსტრუქტორული“ განაწილება**
- ძალაუფლების „აკუზატორულ-ინსტრუქტორული“ განაწილება თავის თავში მოიცავს ბრალდების პრინციპსა და სასამართლო გამოძიების პრინციპს (მაქსიმას) შორის საზღვრის სერიოზულად აღქმას, რადგან ეს მნიშვნელოვანია როგორც პროცესის მონაწილეთა როლების, ასევე პროცესის მიზნისათვის. ამ სტრუქტურული ელემენტების ადვერსარულობასთან და ინკვიზიციურობასთან გაიგივების და შემდეგ მათი ურთიერთდაპირისპირების მაგიერ, რასაც ისევ და ისევ აქვს ადგილი, უპრიანი იქნებოდა, ნაწილობრივი თანმთხვევის მიუხედავად, ამ თითოეულის საკუთარი შინაარსის ნათელი განსხვავება.
- უხეშად გამარტივებულად და ზოგიერთი ნიუანსის უგულებელყოფით თუ ჩამოვაცალიბებთ, ერთი მხრივ, „შეჯიბრებითობაში“ გაიგება პროცესის წარმოება ერთმანეთთან დაპირისპირებული ბრალდების და დაცვის მხარის მიერ, რომლის დროსაც მოსამართლე პროცესის მართვისას მოდერიზებით შემოიფარგლება და მხარეების მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულებებით კმაყოფილდება. მეორე მხრივ, „ინკვიზიციური“ ტრადიციისათვის დამახასიათებელია პროცესზე ბატონობის კონცენტრაცია სასამართლოს ხელში და კერძოდ, არა მარტო ის, რომ მის ხელშია ჭეშმარიტების ოპტიმალური დადგენისკენ მიმართული, მის მიერ გაცემული განკარგულებით ანდა მხარეების მიერ აღძრული შუამდგომლობით მტკიცებულებების მოპოვება და წარმოდგენა, არამედ ისიც, რომ თავდაპირველად მოსამართლე ბრალმდებლის როლსაც ასრულებდა და ამგვარად ბრალდება მასზე იყო დამოკიდებული ანდა მისგანაც კი მოდიოდა. ამის საწინააღმდეგოდ, „ბრალდების პრინციპის“ და მასთან დაკავშირებული, სასამართლოსგან განსხვავებული ბრალდების ორგანოს განვითარებით, არსებითად მხოლოდ ის იგულისხმება, რომ გამოძიების დაწყება და ბრალის წაყენება ბრალმდებლის კომპეტენციაა, რომელიც სასამართლოსაგან უნდა განვასხვავოთ და მისგან წაყენებული ბრალდება სასამართლოს მიერ უკეთეს შემთხვევაში, შეიძლება შემსუბუქდეს (როგორც მაგალითად, სამართლებრივი დაუშვებლობის ანდა მტკიცებულებათა უვარგისობის გამო), მაგრამ სასამართლოს

მიერ მისი თვითნებურად გაფართოება დაუშვებელია. თუმცა თუ ბრალდება წაყენებულია და დაშვებული, „სასამართლო გამოძიების პრინციპიდან“ გამომდინარე, სასამართლოს მიერ ჭეშმარიტების დადგენის ოფიციალური ვალდებულება ამოქმედდება, რის მიხედვითაც მოსამართლე მხარეთა მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულებებით კი არ უნდა დაკმაყოფილდეს, არამედ მას უფლება აქვს ჭეშმარიტების სრული დადგენისათვის იმოქმედოს. ხელისუფლების დანაწილებაზე ორიენტირებული „ბრალდების და სასამართლო გამოძიების“ საპროცესო სისტემისათვის უპირველესად შემდეგია მნიშვნელოვანი:

- ბრალდების პრინციპის მიხედვით, თავდაპირველად სისხლისსამართლებრივი დევნის ორგანოს მიერ უნდა ჩატარდეს გამოძიება, ფორმულირდეს და წაყენებულ იქნას ბრალი, კერძოდ, როგორც ინკრიმინირებულ ქმედებათა დასახელებით, ასევე საქმის გარემოებათა აღწერით, რომელიც მათ საფუძველს წარმოადგენს და მტკიცებულებების წარმოდგენით, რომელსაც ბრალდება ეყრდნობა. ამგვარად, ბრალდებულისა (და მის ადვოკატისათვის) ცხადი უნდა იყოს, თუ რისგან უნდა დაიცვას თავი. პროცესის ამ ეტაპზე სასამართლო აღიარებს სისხლის სამართლის დევნის ორგანოს ბრალდების უფლებამოსილებას და შემოიფარგლება, მაგალითად, საბრალდებო დასკვნის დაზუსტებაში მონაწილეობით, ბრალდების სამართლებრივად დაუშვებელი პუნქტების ანდა მტკიცებულებების გამორიცხვით, არგუმენტაციისას ფაქტების შესახებ წინააღმდეგობრივ განცხადებებზე მითითებით და ამგვარად, თუნდაც მხოლოდ ირიბად, დამატებითი მტკიცებულებების წარდგენის ხელის შეწყობით. ამის საწინააღმდეგოდ, სასამართლოს უფლებამოსილებას გასცდებოდა და ბრალდების პრინციპთან მოვიდოდა წინააღმდეგობაში, თუ სასამართლო საკუთარი ინიციატივით ბრალდებას გააფართოებდა ანდა დევნის ორგანოს თანხმობის გარეშე, შეზღუდავდა.
- მაგრამ პროცესის მასალის ბრალდებით განსაზღვრის შემდეგ, გამოძიების პრინციპის მიხედვით, სასამართლოს უნდა ჰქონდეს უფლება და ვალდებულება, საქმის გარემოება, რომელიც ინკრიმინირებას უდევს საფუძველად, ისე ნათ-

ლად და სრულყოფილად გამოიძიოს, რომ შესაძლებელი იყოს ჭეშმარიტებაზე (ჭეშმარიტების მისაღწევ ძალისხმევაზე და არა მხოლოდ მხარეების მიერ მოლაპარაკებულ გარეგნულ ფორმაზე დაფუძნებული) განაჩენის გამოტანა. შესაბამისად, ბრალდების ფარგლებში სასამართლო არ უნდა შემოიფარგლოს არც მხარეების მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულებებით და არც მათ მიერ დასმული კითხვებით, არამედ საჭიროების შემთხვევაში მან თავი დამატებითი მტკიცებულებების შეგროვებისათვის ვალდებულად უნდა იგრძნოს, განსაკუთრებით, თუ ეს მტკიცებულებები მხარეების მიერ საკუთარი ინტერესების გამო არ იქნა გასაჯაროებული და დასვას კითხვები, რომლებიც გამოძიებას წაადგება.

აქვე შესაძლო გაუგებრობების თავიდან ასაცილებლად: (ბრალმდებელთან დაკავშირებული) ბრალდების პრინციპსა და (სასამართლოსთან დაკავშირებული) სასამართლო გამოძიების (ინტერუქციის) მაქსიმალური შორის პასუხისმგებლობის და უფლებამოსილების ამ გადანაწილებით ხელი არ უნდა შეეშალოს არც პროცესის ეკონომიურობის უზრუნველყოფ საპროცესო შეთანხმებას და არც შერიგების ხელშეწყობ მედიაციას. თუკი პროცესის ამ ორივე პრინციპს სერიოზულად მიექცევა ყურადღება, დამაჯერებელი სამართლიანი სასჯელისათვის მნიშვნელოვანი იქნება და გაადვილდება შემდეგი:

- თუ საპროცესო შეთანხმება უნდა გაფორმდეს, მაშინ ბრალდება ან თავიდანვე შესაბამისად შეზღუდული უნდა იყოს, ანდა მოგვიანებით იმგვარად უნდა შეიზღუდოს, რომ სასამართლომ ის (უკვე) აღარ უნდა განიხილოს. თუმცა, თუ ბრალდება წაყენებულია (და მას მხარდაჭერაც აქვს), სასამართლოსაგან შეუძლებელია მოთხოვნილ იქნას მხარეების მიერ შეზღუდული მტკიცებულებებით წინასწარ ფორმულირებული „ფორმალური განაჩენის“ („Scheinurteil“) გამოტანა. პირიქით, სასამართლომ (დარჩენილ) საბრალდებო დასკვნაში ჩამოყალიბებულ ფარგლებში უნდა შეძლოს ყველა სამართლებრივად და ფაქტობრივად ხელმისაწვდომი მტკიცებულების შეგროვება და მათი ამონაწერა, რათა მისი გამამტყუნებელი თუ გამამართლებელი „ვერდიქტი“ სამართლიან და ნამდვილ განაჩენად იქნას აღიარებული.

➤ მაშინაც კი, როდესაც შერიგება სასურველია და შერიგებისაკენ მიმართულ ძალისხმევას ტოტალური გამოძიების რეტროსპექტიული დაჟინება ხელს შეუშლიდა, უბრალოდ, ჭეშმარიტების მოთხოვნაზე ხელი არ უნდა ავილოთ ანდა სრული ჭეშმარიტების გამოძიების სიმულაციას არ უნდა მივმართოთ (vortäuschen). პირიქით, ამგვარი კონფლიქტები მომავალზე ორიენტირებული გადაწყვეტილების სასარგებლოდ საუკეთესოდ მოგვარდება, თუკი შერიგებისათვის ხელშემწყობი გაგებით ბრალდებაზე უარი იქნება ნათქვამი ანდა ბრალდება შეიზღუდება და აქ ნაგულისხმევი უარის თქმა სრულ გამოძიებაზე გასაჯაროვდება (დამოუკიდებლად იმისა, თუ როგორ იქნებოდა ეს ცალკეულ შემთხვევაში პროცედურულად ჩამოყალიბებული).

ბ) სახელმძღვანელო პრინციპი:

**„კონტრადიქტორულ-ინკვიზიციური“
ჭეშმარიტების დადგენა**

ისევე, როგორც „აკუზატორულს“ (ბრალდების) და „ადვერსარულს“ (შეჯიბრებითობის) ხშირად თანაბარმნიშვნელოვნად პროცესის „ინკვიზიციურ“ მოდელი უპირისპირდება, „კონტრადიქტორული“ სასამართლო გამოძიება, როგორც ეს ყველაზე დრამატული ფორმით განსაკუთრებით ნათლად საკუთარი მონმეების დაკითხვაში და ჯვარედინ დაკითხვაში გამოიხატება, როგორც ჩანს, „ადვერსარული“ პროცესისათვის იმდენად დამახასიათებლად აღიქმება, რომ იგი „ინკვიზიციურთან“ შეუსაბამო ჩანს. მაგრამ ისევე, როგორც ბრალმდებლის ბრალდების უფლებამოსილება და სასამართლოს (რეფორმირებული ინკვიზიციური ტრადიციებისაგან განმათავისუფლებელი) სასამართლო გამოძიების მაქსიმა ერთმანეთს არ გამოორიცხავს, ასევე არაა შეუთავსებელი მხარეების მიერ მტკიცებულებების კონტრადიქტორული წარმოდგენა და სასამართლოს მიერ განხორციელებულ სასამართლო გამოძიების მაქსიმა. ადვერსარული პროცესისაგან განსხვავება შეიძლება მარტოდენ სასამართლო გამოძიების მსვლელობასა და მოსამართლის გაფართოებულ უფლებებში მდგომარეობდეს. ეს არსებითად შემდეგს ნიშნავს:

- მაშინაც კი, როდესაც სასამართლო გამოძიების პრინციპის მიხედვით ჭეშმარიტების დადგენის საბოლოო პასუხისმგებლობა სასამართლოს ეკისრება, არ გამოორიცხება ის, რომ მტკიცე-

ბულებების წარმოდგენა თავდაპირველად მხარეებს დაევალოს. პირიქით, ჩემს ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს გამოცდილებად, რაც მე ყოფილი იუგოსლავიის საერთაშორისო ტრიბუნალში მუშაობისას, როგორც წესი, ადვერსარულად წარმოებული პროცესით მივიღე, მიმაჩნია სწორედ ის, რომ მოსამართლე თავდაპირველად სრულიად თავს იკავებს, ყურადღებიანი დამკვირვებლის როლით კმაყოფილდება და შესაძლო კითხვებს არ სვამს იქამდე, სანამ მხარეები ჯვარედინი დაკითხვის გზით თავიანთ დასკვნამდე მივლენ. ამგვარად, მხარეების მხრიდან გარანტირებულია კონტრადიქტორული ელემენტი, რაც ჩვენებათა ორმხრივი გაშუქებისა და სანდოობის კრიტიკული შემონმებისათვის მნიშვნელოვნად ითვლება, ამასთან, მოსამართლეს შეუძლია თავიდან აიცილოს ტენდენციურობის შთაბეჭდილება, რაც ინკვიზიციური დაკითხვისას შეიძლება ივარაუდებოდეს. ამიტომაც მე დიდ მნიშვნელობას ვანიჭებ იმას, რომ მიუხედავად ყველა იმ ეჭვისა, რომელიც შეიძლება ადვერსარული სისტემის საწინააღმდეგოდ მეტყველებდეს, მხარეთა მიერ მტკიცებულებების კონტრადიქტორული წარმოდგენა ეჭვქვეშ არ იქნას დაყენებული.

- მაგრამ რაც არ უნდა დიდი მნიშვნელობა მიენიჭოს მხარეთა შეჯიბრებითობის ელემენტს, იგი არ შეიძლება იყოს გამოძიების ერთადერთი და საბოლოო პრინციპი: ეს როლი სასამართლო გამოძიების მაქსიმას ეკუთვნის. შესაბამისად, სასამართლოს, უპირველესად სასამართლოს თავმჯდომარეს და ასევე სასამართლო კოლეგიის სხვა წევრ მოსამართლესაც, უნდა ჰქონდეს უფლება და ვალდებულება, ბრალდების ფარგლებში ჭეშმარიტების დასადგენად დამატებითი კითხვები დასვას და სხვა მტკიცებულებების წარმოდგენა მოითხოვოს.

გ) სახელმძღვანელო პრინციპი: „სასამართლოს მონმეები“ და არა მხარეებისა

უარი უნდა ითქვას პროცესის „შეჯიბრებითობის“ კიდევ ერთ საკითხზე: საერთო სამართლის მიერ მონმისა და ექსპერტის ტრადიციულ გაგებაზე – „ბრალდების“ მონმე და „დაცვის მონმე“. ამიტომაც, ერთი ან მეორე მხარისათვის მიკუთვნების გამო, შესაძლებელია მონმეებს გაუჩნდეთ შეგრძნება იმისა, რომ ისინი თავიდანვე ცალმხრივი რო-

ლით არიან შეზღუდული. ასევე ბრალმდებელი და დამცველიც მონმეთა ცალმხრივი მიკუთვნების და ამასთან დაკავშირებული „საკუთარი მონმის“ (“ownership of witnesses“) გამო შეიძლება ადვილად აჰყვნენ ცდუნებას და თოთოეული „თავისი“ მონმე ე.წ. „მონმის მომზადებისას“ (“witness proofing“) საქმის არსებითი განხილვისას ჩვენების მისაცემად მოამზადონ. ამასთან ძნელია გაივლოს ნეიტრალური ორგანოს მიერ კონტროლირებადი ზღვარი მონმეთა ფორმალურ „მომზადებას“ (“preparing“) და შინაარსობრივ „სწავლებას“ (“coaching“) შორის. ობიექტურობის შესახებ მოსამართლის გაფრთხილების მიუხედავად ცალმხრივად მომზადებული მონმე როგორც წესი, ერთხელ აღებულ როლს თავს ადვილად ვერ დააღწევს.

ამ კუთხითაც მხარეთა ადვერსარულ მეტოქეობასთან შედარებით ჭეშმარიტების მიუკერძოებელ ძიებას უპირატესობა უნდა მივანიჭოთ. მონმეთა ერთი ან მეორე მხარისათვის მიკუთვნების და შესაბამისად, მათი ეტიკეტირების მაგიერ, ისინი თავს „სასამართლოს მონმეს“ უნდა უწოდებდნენ და შესაბამისად, თავს „ჭეშმარიტების მონმედ“ აღიქვამდნენ.

განსაკუთრებული მნიშვნელობის იქნებოდა მონმეთა ამგვარი „გათავისუფლება მხარეთა კუთვნილებისაგან“ საერთაშორისო დანაშაულისას, რომელსაც ტიპურად პოლიტიკურ-ეთნიკური კონფლიქტი უდევს საფუძვლად. ამგვარად ადვილად იქნებოდა თავიდან აცილებული ის, რომ მტრული დაპირისპირებული დამოკიდებულება მონმეთა იდეოლოგიზებული როლის მეშვეობით სასამართლო დარბაზში გაგრძელდებოდა და საჯარო სატელევიზიო ტრანსლაციით მშობლიური ქვეყნის ფხიზლად მყოფ კონფლიქტურ ჯგუფებში გადაინაცვლებდა. ამავე გაგებით, შეიძლებოდა იმედი გაჩენილიყო, რომ მსხვერპლისა და მონმის მიმართ ნაკლებად „ადვერსარულ“ მოპყრობას შერიგებაშიც შეეტანა წვლილი.

II. დასკვნა

არ შეიძლება უარვყოთ ის, რომ ზემოთ პროცესის რეფორმის მხოლოდ რამდენიმე საჭირო საკითხის განხილვა იყო შესაძლებელი. აქედან ნათელი გახდებოდა ძირითადი ტენდენცია, მოსამართლისათვის უფრო ძლიერი პროაქტიული როლის მინი-

ჭების მცდელობა, ვიდრე ეს ტრადიციულ ადვერსარულ პროცესშია. ამასთან დაკავშირებული მხარეების როლის შესუსტება შეიძლება ეწინააღმდეგებოდეს მისწრაფებას, რაც დღეისათვის ყოფილ სოციალისტურ სისხლის სამართლის პროცესებში, შესაძლოა, საქართველოშიც, შეიმჩნევა, კერძოდ, სწორედ მხარეების, და ამასთან, განსაკუთრებით კი დამცველის როლის გაძლიერებას. ეს განსაკუთრებით სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკის თვალსაზრისით იქაა გასაგები, სადაც წინათ მოსამართლე პროკურატურის ორგანიზაციის ზეგავლენის ქვეშ იყო და ამითი დაცვის მხარის „თანასწორობაზე“ საუბარი თითქმის არ შეიძლებოდა. სახელმწიფოს ამ დომინანტობის დასაძლევად აზრი ექნებოდა სისხლის სამართლის პროცესის „ადვერსარული“ სისტემის შემოღებას. ეს კი მხოლოდ მაშინ გაგვიჩენდა სასურველი შედეგის იმედს, თუ იარსებებდა ძლიერი და დმოუკიდებელი სისხლის სამართლის მეცნიერება, რომელიც სახელმწიფო ბრალდების ორგანოს დომინანტობას წინ აღუდგებოდა. თუმცა, სტრუქტურული ნაკლოვანებები, რომლებიც ზემოთ ორიგინალური ადვერსარული პროცესისათვის იყო ნაჩვენები, მაშინაც კი არ დარჩებოდა შეუმჩნეველი.

ძველი პროცესის ხარვეზების აღმოფხვრისათვის წმინდა ადვერსალური პროცესის შემოღების ნაცვლად ყოველ შემთხვევაში, გრძელვადიან პერსპექტივაში უკეთესი მგონია, მუშაობა სასამართლო სისტემის გაზრდილი დამოუკიდებლობის და მიუკერძოებლობის მიმართულებით და ბრძოლა მხარეების მიერ მტკიცებულებათა კონტრადიქტორულ წარმოდგენასა და მოსამართლის სასამართლო გამოძიების ვალდებულებას შორის კარგად დაბალანსებული კავშირისათვის.